

**ISPAN TILIDA XUSHMUOMALALIK DOIRASIDA YOLG‘ON
ISHLATISHNING MADANIY ASPEKTLARI**

Tursunova Parvina Mamurjonovna

*“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros
xalqaro universiteti assistent o‘qituvchisi*

Annotatsiya

Mazkur ilmiy tezisdagi ispan tilida nutqiy xushmuomalalikni ta'minlash jarayonida yolg'on (nohaqiqat)ning madaniy va pragmatik asoslangan kommunikativ strategiya sifatida qo'llanishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda yolg'onning axloqiy me'yorlarni buzuvchi hodisa sifatida emas, balki muayyan ijtimoiy-madaniy kontekstda muloqotni yumshatish, suhbatdoshning ijtimoiy obro'si va "yuzi"ni saqlash, nizoli vaziyatlarning oldini olish vositasi sifatida namoyon bo'lishi yoritiladi. Ispan tilidagi rasmiy va norasmiy dialoglar misolida xushmuomalalik va yolg'on o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ochib beriladi.

Kalit so'zlar: nutqiy xushmuomalalik, yolg'on, madaniyat, lingvopragmatika, ispan tili, kommunikativ strategiya.

Zamonaviy tilshunoslikda nutqiy xushmuomalalik masalasi lingvopragmatik va sotsiolingvistik tadqiqotlarning markaziy mavzularidan biri hisoblanadi. Xushmuomalalik til birliklari orqali nafaqat axborot uzatiladi, balki ijtimoiy munosabatlar mustahkamlanadi, suhbatdoshlar o'rtasida muvozanat va o'zaro hurmat saqlanadi. Ushbu jarayonda yolg'onning o'rni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u ko'pincha axloqiy jihatdan salbiy hodisa sifatida baholanadi.

Biroq lingvopragmatik yondashuv yolg'onni faqat haqiqatga zid axborot sifatida emas, balki kommunikativ niyat bilan bog'liq bo'lgan nutqiy strategiya

ilmiy –amaliy anjuman

sifatida talqin qilish imkonini beradi. Ayniqsa, ispan tilida va ispan madaniyatiga xos muloqotda yolgʻon xushmuomalalikni taʼminlashning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon boʻladi. Bu holat madaniyatlararo farqlar bilan bogʻliq boʻlib, har bir jamiyatda xushmuomalalikning ifodalanish shakllari turlicha ekanini koʻrsatadi.

Mazkur tezisning asosiy maqsadi — ispan tilida xushmuomalalik doirasida yolgʻon ishlatilishining madaniy aspektlarini ochib berish, uning kommunikativ vazifalarini tahlil qilish va aniq til materiallari asosida izohlashdan iboratdir.

Nutqiy xushmuomalalik nazariyasi (P. Brown va S. Levinson)ga koʻra, har bir suhbatdosh oʻzining ijtimoiy “yuzi”ni (face) saqlashga intiladi. Muloqot jarayonida ushbu “yuz”ga tahdid soluvchi holatlar yuzaga kelganda, soʻzlovchi turli strategiyalardan foydalanadi. Shulardan biri — haqiqatni toʻliq yoki ochiq shaklda aytmaslik, yaʼni yolgʻondan foydalanishdir.

Ispan tilida yolgʻon koʻpincha mentira piadosa (oq yolgʻon) sifatida baholanadi. Bunday yolgʻonlar suhbatdoshga zarar yetkazmaydi, aksincha, uning his-tuygʻularini asrash va ijtimoiy muhitni barqaror saqlashga xizmat qiladi.

Norasmiy suhbatlarda, ayniqsa yaqin doʻstlar yoki oila aʼzolari oʻrtasida yolgʻon koʻpincha vaziyatni yumshatish maqsadida ishlatiladi. Masalan:

— *¿Te gustó el regalo?*

— *Sí, claro, es precioso.*

Bu dialogda sovgʻa aslida yoqmagan boʻlishi mumkin, biroq soʻzlovchi xushmuomalalik nuqtayi nazaridan ijobiy baho beradi. Ispan madaniyatida bunday yolgʻon ijtimoiy munosabatlarni mustahkamlovchi omil sifatida qabul qilinadi.

ilmiy –amaliy anjuman

— *¿Por qué no viniste ayer?*

— *No me sentía muy bien, preferí quedarme en casa.*

Ushbu javob real sababni yashirishi mumkin, ammo u suhbatdoshni ranjitmaslik va ortiqcha savollardan qochish uchun xizmat qiladi.

Rasmiy muloqotda, xususan ishbilarmonlik yoki akademik muhitda yolgʻon koʻpincha bilvosita ifodalar orqali namoyon boʻladi. Masalan:

— *Hemos revisado su propuesta y la tendremos en cuenta.*

Mazkur ibora koʻpincha taklif rad etilganini bildirsa-da, ochiq rad javobi berilmaydi. Bu holat ispan madaniyatida rasmiy xushmuomalalikning muhim belgisi hisoblanadi.

Shuningdek, tanqidiy fikr bildirishda ham yumshatuvchi yolgʻon unsurlar qoʻllaniladi:

— *El trabajo está bien, solo habría que mejorar algunos detalles.*

Bu yerda kamchiliklar jiddiy boʻlishi mumkin, biroq xushmuomalalik talabi sababli ular bilvosita ifodalanadi.

Ispan madaniyatida emotsionallik, ijtimoiy yaqinlik va suhbatdosh bilan iliq munosabat oʻrnatish muhim ahamiyatga ega. Shu sababli haqiqatni mutlaq darajada ochiq aytish har doim ham ijobiy baholanmaydi. Aksincha, vaziyatga mos, yumshatilgan va baʼzan haqiqatdan chekinilgan ifodalar madaniy norma sifatida qabul qilinadi.

Xushmuomalalik doirasida ishlatilgan yolgʻonlar koʻpincha konfliktlarning oldini oladi, muloqot ishtirokchilarining psixologik qulayligini taʼminlaydi va ijtimoiy muvozanatni saqlaydi.

Oʻtkazilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, ispan tilida yolgʻonning xushmuomalalik doirasida ishlatilishi madaniy jihatdan asoslangan va ijtimoiy

jihattan maqbul hodisadir. Bunday yolgʻonlar axloqiy meʼyorlarni buzish sifatida emas, balki pragmatik ehtiyojdan kelib chiqadigan kommunikativ strategiya sifatida namoyon boʻladi.

Shuningdek, yolgʻonning qoʻllanishi muloqot turiga (rasmiy yoki norasmiy), suhbatdoshlar oʻrtasidagi ijtimoiy masofa va vaziyatning kommunikativ maqsadiga bogʻliq ekanligi aniqlandi.

Xulosa qilib aytganda, ispan tilida xushmuomalalik doirasida yolgʻon ishlatish hodisasi madaniyat, til va muloqot oʻrtasidagi murakkab oʻzaro bogʻliqlikni yaqqol namoyon etadi. Ushbu hodisani lingvopragmatik va madaniy aspektda oʻrganish ispan tilidagi nutqiy xulq-atvorni chuqurroq anglashga yordam beradi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyada yuzaga keladigan tafovutlarni izohlash uchun muhim nazariy asos boʻlib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage. — Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
2. Escandell Vidal M. V. Introducción a la pragmática. — Barcelona: Ariel, 1996.
3. Bravo D. Cortesía lingüística y cultura. — Estocolmo: Stockholm University, 2004.
4. Haverkate H. La cortesía verbal. — Madrid: Gredos, 1994.
5. Yule G. Pragmatics. — Oxford: Oxford University Press, 1996.
6. Leech G. Principles of Pragmatics. — London: Longman, 1983.